

УДК 338.484.2:338.27

*Н. В. Погуда,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри туристичного та готельного бізнесу,
Національний університет харчових технологій, м. Київ*
*О. Г. Розметова,
кандидат наук з державного управління,
доцент кафедри туристичного та готельного бізнесу,
Національний університет харчових технологій, м. Київ*

СУЧАСНИЙ СТАН ТУРИСТИЧНОГО РИНКУ УКРАЇНИ: ОЦІНКА ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

*N. V. Pohuda
candidate of economic sciences,
associate professor of department tourism and hotel business
National University of Food Technologies, Kiev*
*O. G. Rozmetova
candidate in state-owned management,
associate professor of department tourism and hotel business
National University of Food Technologies, Kiev*

THE MODERN STATE OF THE TOURIST MARKET: ESTIMATION AND PROSPECTS OF DEVELOPMENT

У статті стисло здійснено аналіз зміни міжнародних туристичних потоків та динаміки міжнародних туристичних надходжень протягом 1996-2017 років. Проведено діагностику туристичних потоків за регіонами світу та встановлено тенденцію зростання ролі туризму як на локальних, так і міжнародному рівнях. Виявлено таку тенденцію і в Україні, на основі проведеного аналізу туристичних потоків, ґрунтовній діагностиці основних показників діяльності суб'єктів туристичної діяльності: кількості туристів обслуговуваних саме суб'єктами туристичної діяльності та доходів туристичних підприємств за категоріями юридичних та фізичних осіб. У регіональному розрізі проведено не лише розподіл кількості суб'єктів туристичної діяльності, що виявив нерівномірність такого розподілу, але й на прикладі м. Києва здійснено детальну характеристику їх роботи. Виявлені особливості роботи туристичних операторів України та встановлено лідерів ринку за напрямками Єгипет та Туреччина. Обґрунтовано важливість отримання доходів від надання туристичних послуг та доведено їх вплив як на діяльність туристичних підприємств, так і на економіку держави. Встановлено тісний зв'язок між рівнем доходів споживача та рівнем доходів туристичного підприємства. Проведений аналіз став основою побудови прогнозів щодо доходів від надання туристичних послуг за трьома сценаріями розвитку: песимістичному, реалістичному та оптимістичному.

Ukraine has a great potential, the state of formation and realization of the existing tourist potential, considering the Ukrainian market of tourist services, can be characterized as uneven. That's why,

tourism development is impossible without normal interregional competition, ie the progressive level of development of each tourist region of Ukraine depends on its ability to realize the existing of tourist potential. Equally important is the development of inbound and outbound tourism, which can make a significant contribution to the socio-economic development of the country, affecting the inflow of local and state budgets, development of entrepreneurship in tourism and related fields. Accordingly, the market for tourist services is the union of all market participants in order to meet the needs of each entity. The success of each of them depends on the effectiveness of the tourism market, since the reduction of tourist resources and the number of attractions leads to a reduction in the number of tourists, which in turn leads to a decrease in the number of subjects of the tourism market, providing services, and eventually, to the absence budget revenues. The purpose of this study is to analyze the current state of the tourist market of Ukraine and forecast the income from the provision of tourism services as a key indicator of tourism development in the country. Tourism is one of the leading spheres of the Ukrainian economy, providing not only budget revenues, but also creating jobs, developing a positive image of the state, increasing the competitiveness of national tourist products. World trends in tourism are indicating an increase role at both levels: local and world (fig. 1-2, table 1). According to the study (fig. 3-5), it can be concluded that during the period under study (2011-2017) the dynamics of the number of foreign citizens, who visited Ukraine, and the change in the number of Ukrainian citizens traveling abroad had similar trends. Both streams peaked in 2013, as well as in 2014 there was a decline in the specified categories. However, 2014 has greatly changed the preferences of foreign tourists, reducing the flow of foreign citizens by half. This is due to events that were extremely difficult for Ukraine in 2014. Starting from 2015, the number of people who wish to visit Ukraine reflects positive developments, increasing the flow of foreign tourists by an average of 10% annually. During the study, was made an analysis of the number of tourists involved, the number of tourists serviced and the income of tourist enterprises (fig. 6-8). It is established that the regions of Ukraine are characterized by uneven distribution of the number of tourist enterprises, which leads to uneven competition (table 9). Based on the analytical data, were determined the leaders of Kyiv. In order to assess the prospects of development, received the forecast of incomes by the subjects of the tourist market has been made in three possible scenarios of development: pessimistic, realistic and optimistic (table 5). The forecast data obtained during the study indicate that 2018 under any of the scenarios of development will show an increase in incomes from tourist services compared with 2017. The choice of the Ukrainian tourist market development option depends on a number of external and internal factors that will determine its future path.

Ключові слова: туризм; туристичний ринок; оцінка; туристичні потоки; дохід туристичного підприємства; прогноз.

Keywords: tourism; tourism market; estimation; tourist flows; income of a tourist enterprise; forecast.

Постановка проблеми. Україна має великий потенціал, і володіє практично всіма курортними ресурсами: природними термальними водами, гідроресурсами, лікувальними грязями, хвойними змішаними лісами і морським узбережжям. Сучасний стан формування та реалізації наявного туристичного потенціалу, з огляду на українських ринок туристичних послуг, можна охарактеризувати як нерівномірний. Така ситуація зумовлена концентрацією на ринку туристичних послуг декількох атрактивних регіонів, передумови розвитку туризму у яких «лежать на поверхні», а власне місто є інфраструктурним центром і його огинання часто є неможливим чи нелогічним в силу географічного та адміністративного розташування, або ж в силу відповідно проведених маркетингових дій та їх результатів.

Інша ситуація постає в малих та середніх містах, туристичний потенціал яких, в багатьох випадках, є безумовно потужним, проте в силу умов (географічної віддаленості, низького рівня інфраструктури тощо) та умов, що склалися історично та подальшими шляхами розвитку міста (за відповідним профілем - промисловим, науковим тощо), туристична сфера відійшла на другий план і не була обрана ні джерелом економічного розвитку регіону, ні його частиною. Швидке зростання ролі туризму в національній економіці свідчить про активний розвиток даної сфери та актуальність її активізації на території України.

Однак розвиток туризму неможливий без нормальної міжрегіональної конкуренції, тобто поступальний рівень розвитку кожного туристичного регіону України залежить від його спроможності реалізувати наявний туристичний потенціал. Так само надзвичайно важливим є розвиток в'їзного та внутрішнього туризму, який здатен зробити вагомий внесок у соціально-економічний розвиток країни, впливаючи на надходження до місцевих та державного бюджетів, розвиток підприємництва у туристичній та суміжних сферах.

Відповідно ринок туристичних послуг – об'єднання усіх учасників ринку задля задоволення потреб кожного суб'єкту. Від успішної роботи кожного з них залежить ефективність функціонування туристичного ринку, оскільки зменшення туристичних ресурсів та кількості атракцій призводить до скорочення чисельності туристів, що в свою чергу призводить до зменшення кількості суб'єктів туристичного ринку, що надають послуги, і в кінцевому випадку, до відсутності надходжень до бюджету. Тобто для ефективного функціонування та процвітання ринку туристичних послуг необхідне існування усіх його складових та ефективна робота кожного з них.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Основи розвитку туризму були закладені та розвинені такими видатними вітчизняними вченими як Любіцева О. [1], Кифяк В. [2], Сокол Т. [3], Мальська М., Худо В., Цибух В.[4], Дядечко Л. [5] та ін. Вказані науковці зробили вагомий внесок у розвиток туристичної сфери: дослідженні теоретичних основ, визначенні законів та закономірностей розвитку туризму, формуванні дієвих механізмів функціонування туристичної сфери, дослідженні та розвитку ресурсного потенціалу України тощо. Особливостям же розвитку туризму в Україні присвячено праці таких науковців як Ковальчук С. [6], Косар Н. та Кузьо Н. [7], Фролової Г. [8], Пестушко В. [9].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри величезну кількість досліджень, проблемам оцінки стану туризму, взаємозв'язку складових ринку туристичних послуг та прогнозуванні показників його розвитку приділено недостатньо уваги. Ринок туристичних послуг розглядається лише як статичний, тому особливої актуальності набуває розгляд останніх тенденцій ринку туристичних послуг України, особливо з використанням економіко-математичного інструментарію.

Мега статті полягає у аналізі сучасного стану туристичного ринку України та прогнозуванні доходів від надання туристичних послуг як ключового показника розвитку туризму в країні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Туристичний ринок вважається досить гнучким, оскільки швидко реагує як на зміну туристичного попиту та пропозиції, так само гостро реагує і на зміни зовнішнього середовища (політичні, економічні, соціальні фактори). Туризм є однією з провідних сфер економіки України, забезпечуючи не лише надходження до бюджетів, але й створюючи робочі місця, розвиваючи позитивний імідж держави, підвищуючи конкурентоспроможність національних туристичних продуктів. Тому і виявляє вагомий вплив на економіку України, однак частка доходів від надання туристичних послуг не досягає й 1% у ВВП, в той час у країнах, де сфера туризму добре розвинена, вона може генерувати до 10% ВВП [10].

Світові тенденції розвитку туризму свідчать про зростання його ролі як на локальних рівнях, так і світовому. Міжнародні туристичні потоки протягом 1996-2017 років характеризувалися, в основному окрім 2009 р., позитивними зрушеннями (рис. 1).

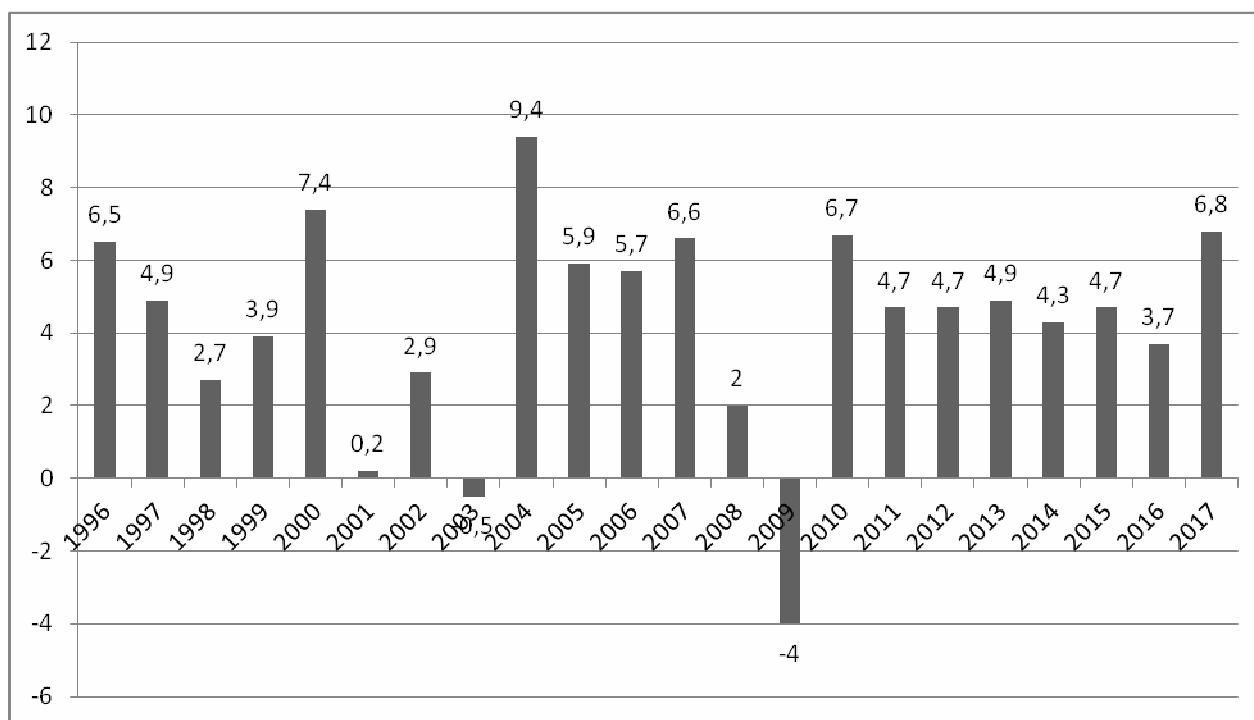

Рис. 1. Динаміка зміни міжнародних туристичних потоків, %
Джерело: побудовано на основі даних [11]

Отже, досліджуючи динаміку процесів у туристичних потоках протягом 1995-2017 років, доцільно зазначити, що 2004 рік характеризувався як період буму, досягнувши піку зростання 9,4% у порівнянні з 2003 роком. Це був найвищий показник приросту туристичних подорожей, у той же час, негативні зрушення були характерними для попереднього 2003 року (-0,5%) та 2009 року (-4%). Після якого відновилося позитивна тенденція щорічного зростання міжнародних туристичних потоків. Поділ туристичних потоків за географічним принципом дозволяє відслідкувати динаміку даного процесу у 2017-2018 рр. (табл.1).

Таблиця 1.
Динаміка зміни туристичних потоків, %

Географічний регіон	Приріст 2017 р.		Приріст 1 кв. 2018 р.*
	млн. осіб	%	%
Європейський регіон	671	8,4	6,8
Азіатсько-Тихоокеанський регіон	324	5,6	7,8
Американський регіон	207	3,3	3,0
Африканський регіон	62	9,0	5,6
Регіон країн Сходу	58	4,6	4,5

* По відношенню до аналогічного періоду попереднього періоду

Джерело: побудовано на основі даних [11]

Аналізуючи світові туристичні потоки слід зазначити, що 2017 рік характеризувався більш стрімким їх зростанням ніж 2016 рік, зокрема за вказаний період обсяги туристів зросли на 6,8%. При чому, лідерами за відвідуваністю є Франція, Іспанія та США. У той же час, враховуючи зміни зовнішнього середовища та тенденції у світових економіках, прогноз на 2018 рік показує деяке скорочення даного показника від 4 до 5%, тим самим, відбуватиметься скорочення на 1,8-2% туристів.

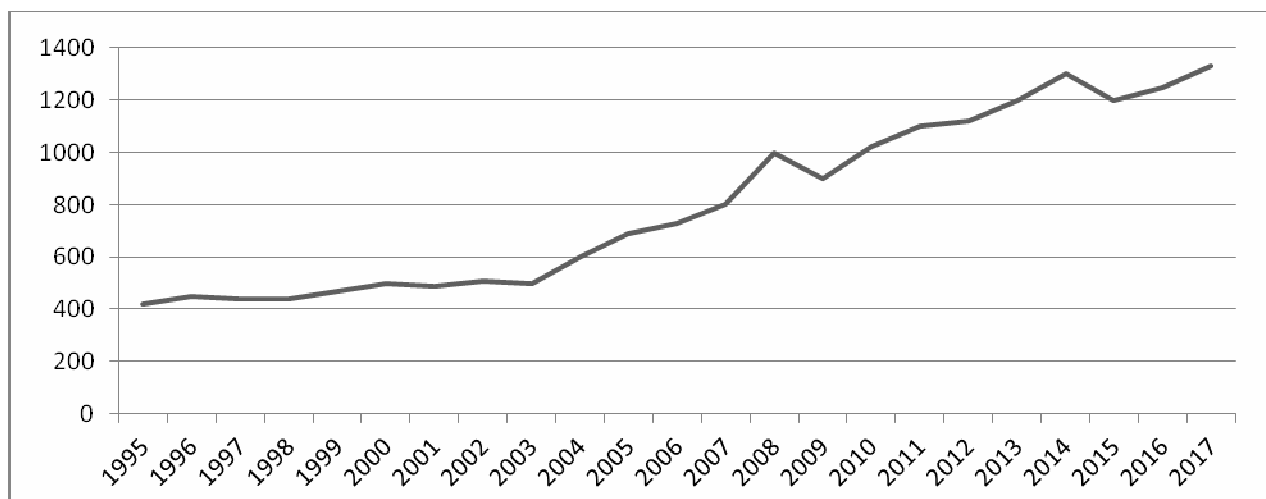

Рис. 2. Динаміка міжнародних туристичних надходжень, млн. дол.

Джерело: побудовано на основі даних [12]

Дослідуючи міжнародні туристичні надходження протягом 1995-2017 років (рис.2), слід відмітити, що по даному показнику, у 2017 році також відбулися позитивні зрушення на 5% по відношенню до попереднього року, тобто на 94 мільярдів доларів більше ніж у 2016 році та досягнувши 1 332 мільярди доларів.

За даними Всесвітньої туристичної організації UNWTO, частка України в туристичних потоках Європи становить близько 4% та близько 1% – в загальноєвропейських надходженнях від туристичної діяльності [11].

Туризм – це інвестиції для країни. Так, за даними U.S. News and World Report [13] лідируючі місця за вкладом держави у розвиток підприємництва в країні посідають: Німеччина, Японія, США, Великобританія, Швейцарія. Наприклад, Кіпр вкладає 20 млн євро в промоцію, а отримує дохід 2 млрд., Грузія використовує бюджет розміром приблизно 18 млн. дол.

Оцінивши динаміку світових туристичних потоків, проаналізуємо даний показник і в Україні (рис. 3).

Рис. 3. Динаміка туристичних потоків України, осіб
Джерело: побудовано на основі даних [14]

Відповідно до отриманих даних можна зробити висновок, що протягом досліджуваного періоду (2011-2017 роки) динаміка кількості іноземних громадян, які відвідали Україну та зміна чисельності громадян України, що виїжджали за кордон мали схожі тенденції. Обидва потоки досягли піку у 2013 році, так само як і у 2014 році відбувся спад за вказаними категоріями. Однак 2014 рік сильно змінив вподобання іноземних туристів, скоротивши потік іноземних громадян удвічі. Це пояснюється подіями, які були надзвичайно складними для України саме у 2014 році. Починаючи з 2015 року кількість бажаючих відвідати Україну відображає позитивні зрушення, збільшуючи потік іноземних туристів в середньому на 10% щороку. Але якщо оцінити динаміку іноземних туристичних потоків, то кількість іноземних громадян, що відвідали Україну у 2017 р. у порівнянні з 2011 р. скоротилася більше ніж на 65%. Узагальнюючи динаміку туристичних потоків внутрішніх туристів у обраному періоді, то по відношенню до 2011 року кількість громадян, які виїжджали за кордон зросла на 33,7%, що свідчить про постійне збільшення попиту, незважаючи на економічну ситуацію в Україні.

Країнами-лідерами, які українці обрали для виїзду за кордон (за даними [15]) у 2017 році були наступні (рис. 4).

Рис. 4. Країни, куди українці найчастіше виїжджали за кордон у 2017 році
Джерело: побудовано на основі даних [15]

Отже, перше місце у вподобаннях українців для виїзду за кордон займає Польща, при чому 98% туристів основною метою вказували приватну поїздуку, що була характерною і для інших країн для відвідування, далі

лідерами були Росія та Угорщина. Відносно іноземних громадян, які відвідували Україну, то країнами-лідерами були Молдова, Білорусь та Росія (рис. 5).

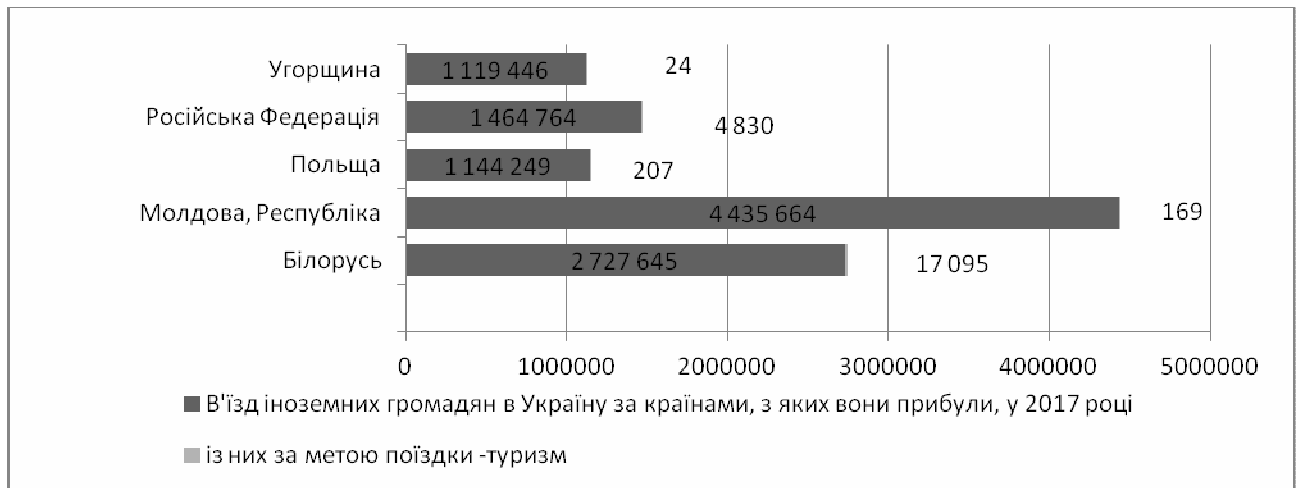

Рис. 5. Рейтинг країн-лідерів, з яких прибули іноземні туристи до України у 2017 році
Джерело: побудовано на основі даних [15]

Попри найбільшу кількість іноземних громадян з Молдови, лідерство у сфері туризму займає Білорусь, чисельність туристів за даною метою є найбільшим (17095 осіб).

Аналізуючи туристичний ринок України, доцільно здійснити оцінку як кількості суб'єктів туристичної діяльності (рис. 6), так і показників їх роботи.

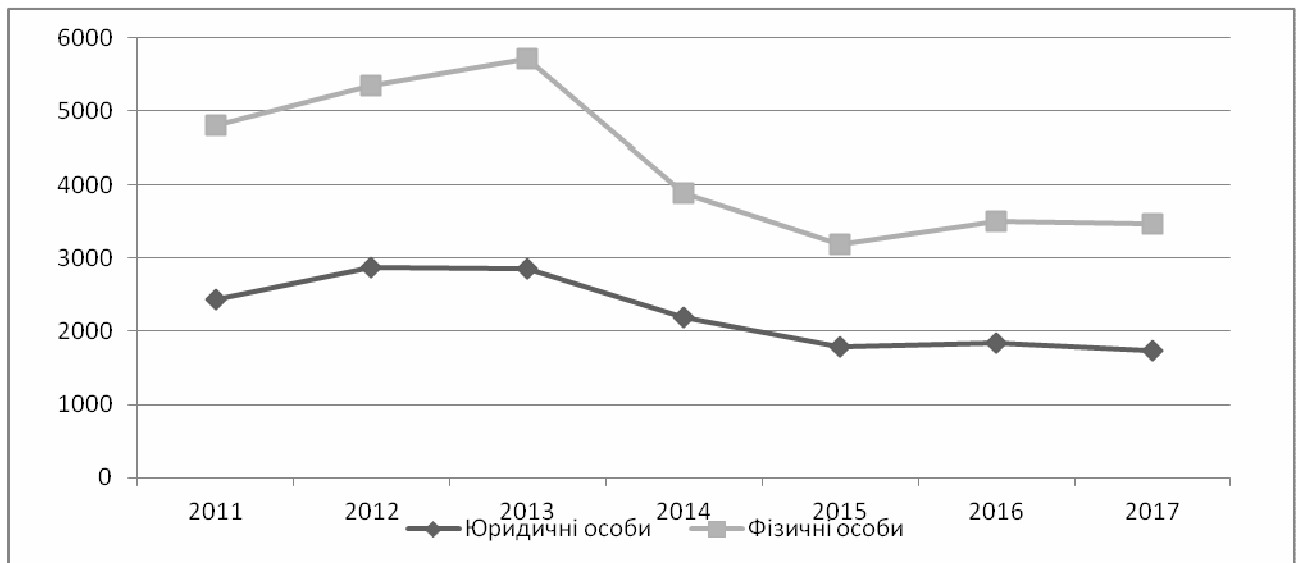

Рис. 6. Кількість суб'єктів туристичної діяльності в Україні, одиниць
Джерело: побудовано на основі даних [14]

Так мережа суб'єктів туристичної діяльності України – юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців – у 2017 році становила 3469 одиниць, що на 40 одиниці менше, ніж у 2016 році. У структурі мережі за типами суб'єктів туристичної діяльності найбільш численною категорією є туристичні агенти, частка яких перевищує 80% від загальної кількості суб'єктів. Пік суб'єктів туристичної діяльності припав на 2012 та 2013 роки, що можна пояснити проведенням чемпіонату з футболу Євро-2012, після чого спостерігалось різке падіння як кількості суб'єктів, так і зменшення доходів. І у 2017 році кількість юридичних осіб скоротилася на 6%. У той же час, кількість фізичних осіб, які здійснюють туристичну діяльність у 2017 році по відношенню до 2016 року зросла на 58 одиниць.

Аналізуючи кількість туристів – громадян України, обслугованих суб'єктами туристичної діяльності протягом року, то вона становила понад 2,7 млн осіб (що на 8% більше у порівнянні з 2016 роком), іноземних туристів – майже 40 тис. осіб (у 2016 році відповідно було 35 тис.). Для переважної більшості туристів (85%) основною метою подорожі була організація дозвілля та відпочинку. Дохід від надання туристичних послуг суб'єктами підприємницької діяльності представлено на рис. 7.

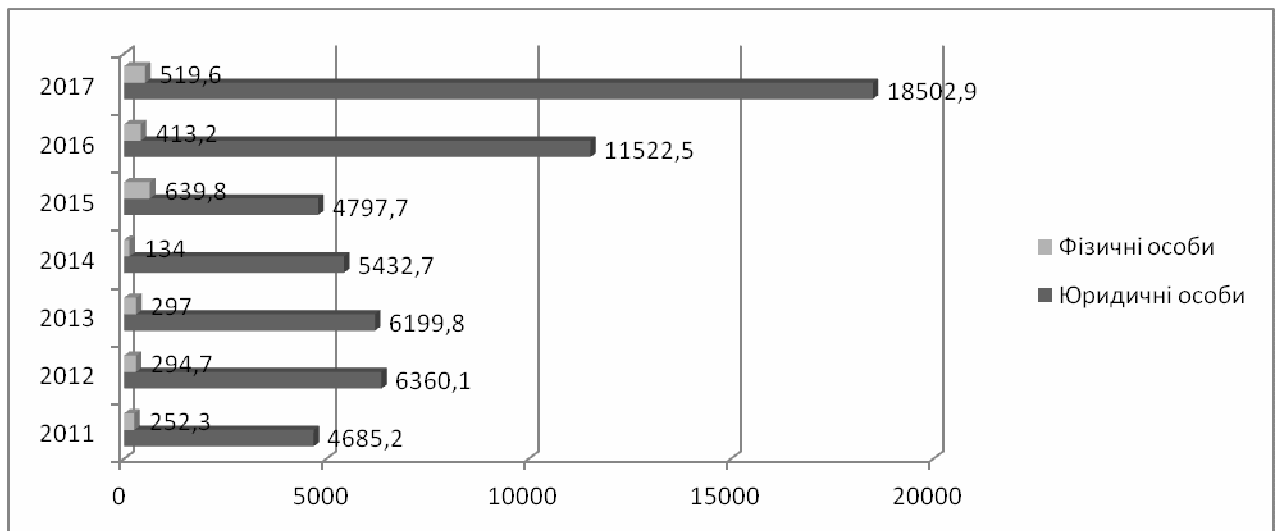

Рис. 7. Дохід від надання туристичних послуг в Україні, млн.грн

Джерело: побудовано на основі даних [14]

Аналізуючи дані рис. 7 слід зазначити, що попри певне скорочення кількості суб'єктів туристичної діяльності, у 2017 році спостерігалось суттєве підвищення доходів юридичних осіб, які займаються наданням туристичних послуг (до даної категорії включено туроператорів, турагентів та суб'єктів, що здійснюють екскурсійну діяльність), понад 60% порівняно з 2016 роком. Також позитивними зрушеннями характеризувалися і доходи фізичних осіб (туристичних агентів та суб'єктів, що здійснюють екскурсійну діяльність), що зросли понад 25%, у порівнянні з 2016 роком.

У той же час, зростання доходів від надання туристичних послуг протягом досліджуваного періоду пов'язане зі збільшенням як вартості туристичних послуг, так і зростанням чисельності проданих ваучерів (Державна служба статистики України).

Оскільки кількість суб'єктів туристичної діяльності та доходи отримані ними прямо залежать від кількості обслуговуваних туристів, тому доцільно провести аналіз кількості туристів, обслуговуваних саме суб'єктами туристичної діяльності України протягом 2011-2017 років (рис. 8).

Рис. 8. Кількість туристів, обслугованих суб'єктами туристичної діяльності України, осіб

Джерело: побудовано на основі даних [14]

Громадяни України, які виїжджали за кордон становили групу, що найбільше користувалися послугами суб'єктів туристичної діяльності. Як і розглянуті вище туристичні потоки України, кількість туристів, обслуговуваних туристів мають таку ж динаміку як піку (2013 рік), так і спаду (2014 рік), так і розвитку (починаючи з 2015 року).

Для оцінки реальної ситуації на туристичному ринку України розглянемо ще й регіональний аспект. Кількість функціонування суб'єктів туристичної діяльності за регіонами України характеризується нерівномірним розподілом (табл. 2).

Таблиця 2.
Кількість суб'єктів туристичної діяльності за регіонами, од.

Регіон	2015 р.	2016 р.	2017 р.
Україна	3182	3506	3469
Вінницька	63	68	69
Волинська	68	69	66
Дніпропетровська	294	322	325
Донецька	23	33	42
Житомирська	47	56	47
Закарпатська	67	65	63
Запорізька	140	161	160
Івано-Франківська	83	107	105
Київська	90	119	116
Кіровоградська	46	47	43
Луганська	11	19	17
Львівська	221	272	282
Миколаївська	60	69	63
Одеська	245	268	264
Полтавська	91	88	93
Рівненська	59	66	60
Сумська	53	57	58
Тернопільська	43	53	45
Харківська	264	255	263
Херсонська	53	72	67
Хмельницька	78	89	90
Черкаська	75	86	92
Чернівецька	65	66	65
Чернігівська	55	51	51
м.Київ	888	948	923

Джерело: побудовано на основі даних [14]

Отже, аналізуючи інформацію табл.2 зауважимо, що у 2017 році збільшення кількості суб'єктів туристичної діяльності, спостерігалось у Дніпропетровській, Донецькій, Львівській, Полтавській, Харківській та Черкаській областях. Однак найбільша кількість суб'єктів туристичної діяльності зосереджена у м. Київ, Дніпропетровській, Харківській та Одеській областях.

Так як м. Київ є найбільшою туристичною дестинацією, улюбленим місцем відвідування туристів, лідером за діловою метою поїздки серед іноземних громадян, то доцільним на наш погляд буде розгляд туристичного ринку саме у даному місті. Зокрема, проаналізуємо кількість суб'єктів туристичної діяльності м. Києва протягом 2011-2017 років (рис. 9).

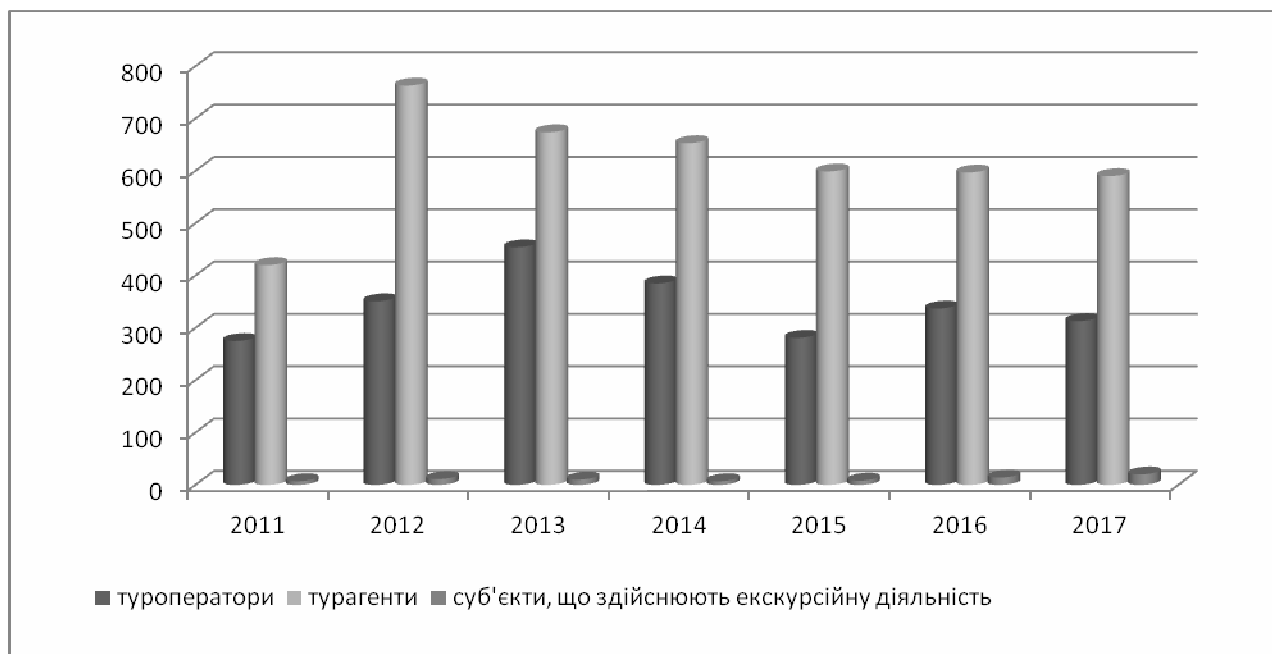

Рис. 9. Динаміка суб'єктів туристичної діяльності у м. Києві, одиниць
Джерело: побудовано на основі даних [16]

Отже, дані рис. 9 мають так ж динаміку як в цілому і по Україні, де 2012 рік характеризувався найбільшою кількістю суб'єктів, а частка суб'єктів туристичної діяльності у загальній кількості в Україні становила 27% у 2017 році. Серед великої кількості туроператорів, які функціонують на туристичному ринку м. Київ визначимо лідерів на основі рейтингів різних маркетингових компаній та відгуків туристів (табл. 3 та табл. 4).

Таблиця 3
Рейтинг туроператорів за кількістю обслугованих туристів

Місце	Туроператор	Кількість туристів, які скористалися послугами туристичного оператора, тис.чол
1	«Join UP!»	500
2	«Anex Tour»	374
3	«TPG»	300
4	«Coral Travel»	170
5	«Pegas Touristik»	130
6	«TEZ TOUR»	120
7	«TUI Ukraine»	100
8	«Аккорд-тур»	77
9	«Mouzenidis Travel»	54
10	«Феерія»	50

Джерело: побудовано на основі [17]

Наступний рейтинг складений за відгуками туристів (табл.4).

Таблиця 4.
Рейтинг туроператорів за відгуками туристів

Місце	Туроператор	Кількість позитивних відгуків
1	«Аккорд-Тур»	5124
2	«TPG»	5059
3	«Феерія»	5008
4	«Альф»	3494
5	«TEZ TOUR»	2550
6	«Гамалія»	2055
7	«Mouzenidis Travel»	2030
8	«Pegas Touristik»	2010
9	«Join UP!»	1734
10	«TUI Ukraine»	1679

Джерело: побудовано на основі [18]

Доцільно також проаналізуємо рейтинг туроператорів по найбільш популярним напрямам – Туреччина та Єгипет серед українських туристів у 2017 році [19] (рис.10). Україна зайняла 7 місце серед країн-лідерів за кількістю туристів, які відвідали Туреччину у 2017 році. За указаний період даний напрям відпочинку обрали 1 212 644 туристів, що у порівнянні з аналогічним періодом 2016 року склало на 23% більше.

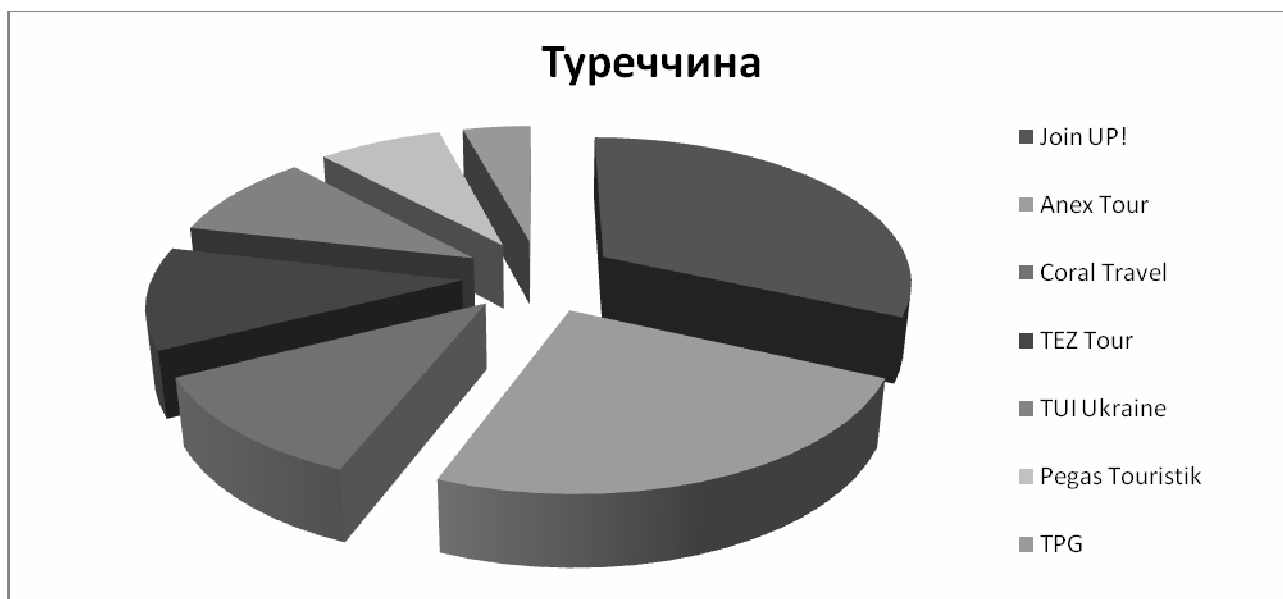

Рис. 10. Частка туроператорів у напрямі Туреччина, %
Джерело: побудовано авторами на основі даних [19]

Деякі інші позиції займають туроператори по напрямку Єгипет (рис. 11).

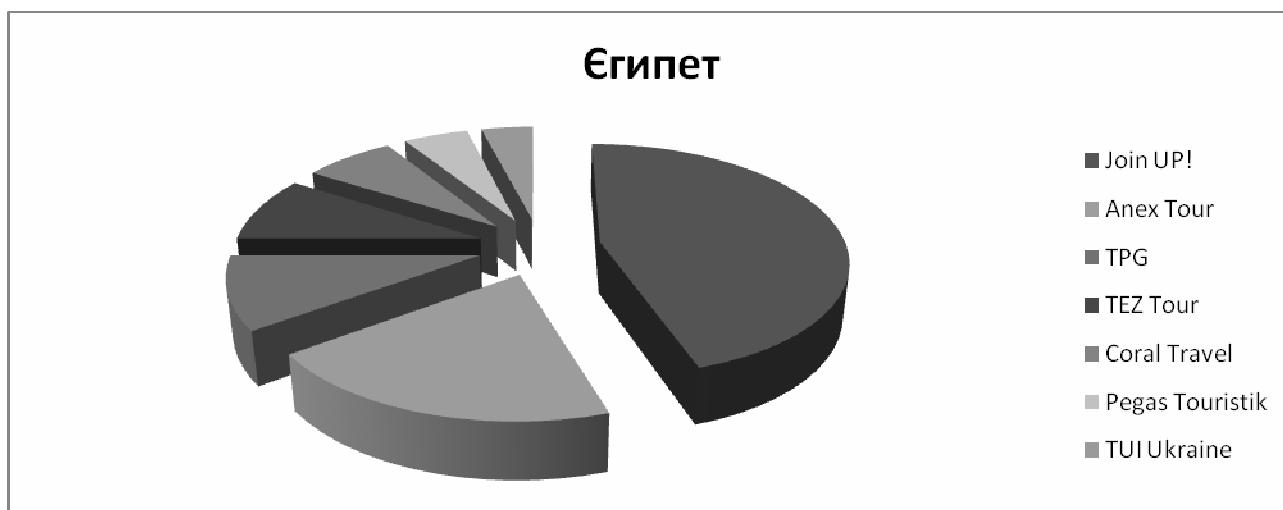

Рис. 11. Лідери продажів турів по напрямку Єгипет, %
Джерело: побудовано авторами на основі даних [19]

Оцінивши туристичні потоки та лідерів серед суб'єктів туристичної діяльності м. Київ, проведемо аналіз розподілу туристів за метою поїздки у 2017 році (рис.12).

За даними [20] м. Київ у 2018 році відвідало на 24% більше туристів, ніж за аналогічний період 2017 року. У топ-10 країн-візитерів до Києва увійшли: Ізраїль, США, Німеччина, Білорусь, Туреччина, Великобританія, Азербайджан, Франція, Італія, Грузія.

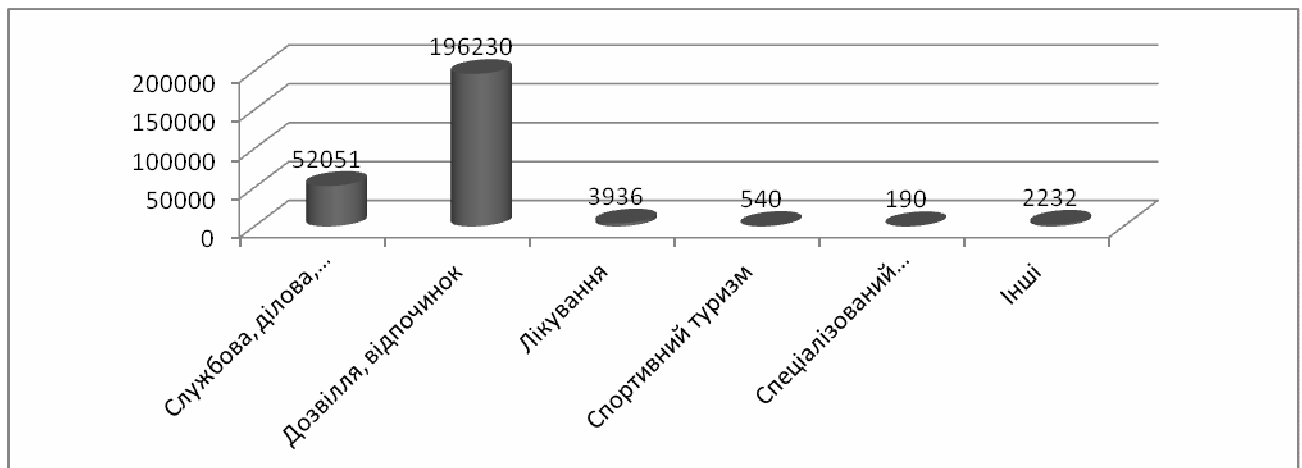

Рис. 12. Розподіл туристів, обслугованих суб'єктами туристичної діяльності у м. Києві у 2017 році за метою відвідування
Джерело: побудовано авторами на основі даних [16]

Відповідно до даних Управління туризму та промоції КМДА [20], 2017 рік став найефективнішим у контексті реалізації цільової програми та спільних проектів з представниками бізнесу в сфері міжнародних відносин – проведено понад 50 різних заходів для формування туристичної привабливості Києва, та збільшення туристичного потоку. Однак попри розвиток туризму у певних містах, туристична сфера, на жаль, у порівнянні зі світовими тенденціями, не досягає бажаного рівня. Нерівномірність знаходження місць атракцій, нерозвиненість інфраструктури, відсутність матеріально-технічного забезпечення, і відповідно невисока якість обслуговування не допомагають у розвитку туризму в Україні. Низький рівень використання потужності туристичного потенціалу України підтверджується також і незначним внеском туристичної сфери в ВВП (рис. 13).

Рис. 13. Зміна частки доходів від надання туристичних послуг у складі ВВП України
Джерело: розраховано авторами на основі даних [16]

Якщо порівняти частку туризму у ВВП України у 2017 році, то вона становитиме 0,64%, у той час, коли світова практика показує 6-10%. Це свідчить про те, що рівень розвитку туризму в Україні знаходиться на дуже низькому рівні.

Як свідчить дослідження [21] між рівнем доходів туристів та доходами туристичних підприємств існує пряма залежність, що виражається у тому, що при збільшенні доходу туриста на 2,5%, витрати на туризм зростають на 4%. Однак, говорячи про залежність між рівнем економічного розвитку країни та рівнем туризму, така тенденція не прослідковується. Тому проаналізуємо динаміку зміни валового внутрішнього продукту в Україні та частку доходів від надання туристичних послуг протягом 2012-2017 рр. (рис. 14).

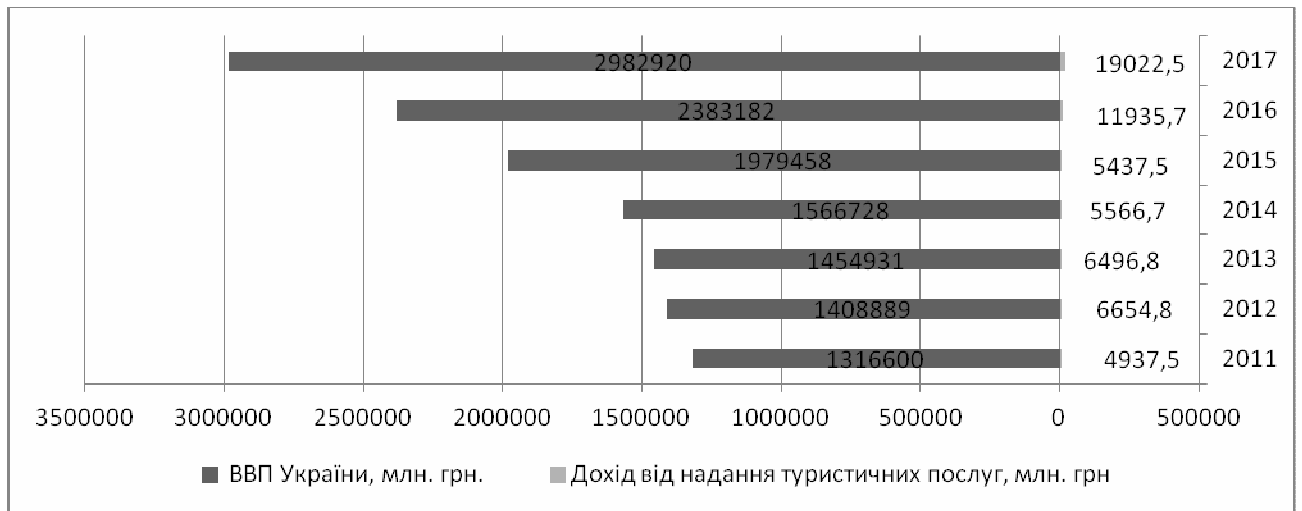

Рис. 14. Динаміка зміни ВВП України та доходів від надання туристичних послуг протягом 2012-2017 років

Джерело: побудовано авторами на основі даних [22]

Отже, частка доходів від надання туристичних послуг залишається низькою. Покращення економічної ситуації, рівня життя населення, прийняття законодавчих актів, які сприятимуть розвитку туризму стануть першими кроками на шляху покращення ситуації в країні. Тому на основі проведеного дослідження, побудуємо прогноз доходів від надання туристичних послуг як одного із індикаторів розвитку ринку туристичних послуг. Для побудови достовірних прогнозів оцінимо адекватність обраних нами даних (за допомогою MS Excel) (рис. 15).

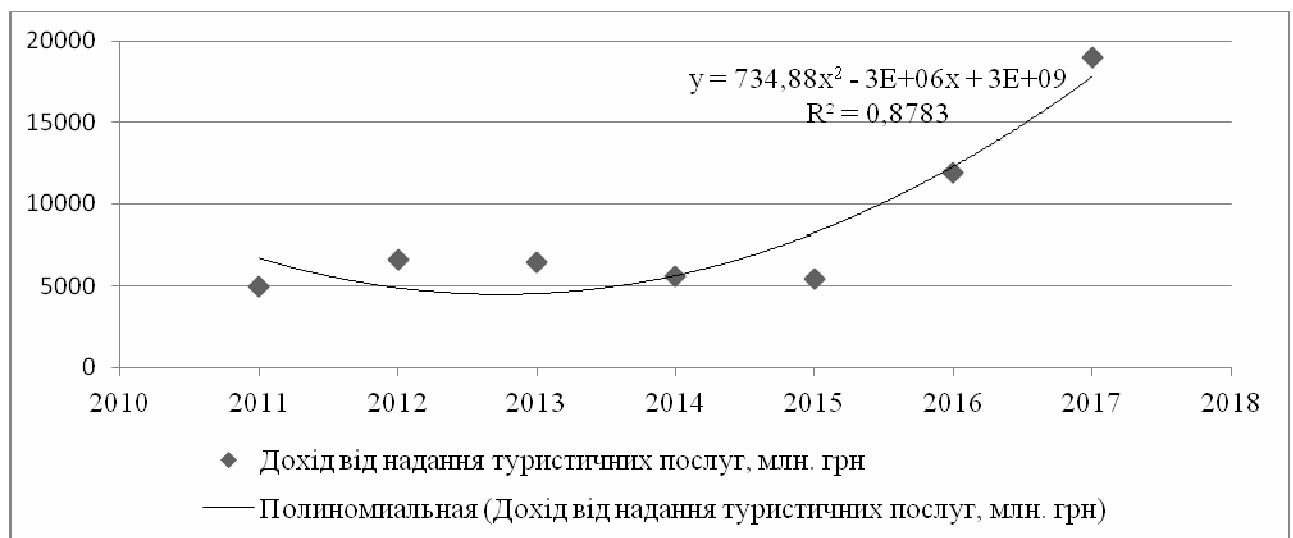

Рис. 15. Оцінка адекватності вхідних даних для побудови прогнозів розвитку

Джерело: розраховано авторами

Основою стало використання поліноміальної функції, яка найкраще відображає тренд за вказаним показником. Достовірність апроксимації є високою, тобто побудована модель на 87% адекватна вихідним даним, а отже, і прогнозовані дані є реалістичними.

У якості прогнозованої змінної було обрано саме дохід від надання туристичних послуг, як ключовий показник розвитку туризму в країні враховуючи діючий курс валют, стан економічного розвитку, податкове навантаження та рівень інфляції. На основі відкритої інформації [16,22] та за допомогою спеціального забезпечення у MS Excel спрогнозуємо сценарії розвитку туризму в Україні за трьома варіантами: песимістичним, реалістичним та оптимістичним (табл. 5).

Таблиця 5.
Прогноз доходів від надання туристичних послуг в Україні, млн. грн.

	Песимістичний	Реалістичний	Оптимістичний
2018	21366,08	21685,65	23850,5
2019	21937,29	22447,95	27250,4
2020	21613,81	22849,41	32002,5

Джерело: розраховано авторами

Отже, отримані в ході дослідження прогностичні дані свідчать, що 2018 рік при будь-якому зі сценаріїв розвитку покаже зростання доходів від надання туристичних послуг у порівнянні з 2017 роком. Внесена інформація є актуальною та достовірною на даний момент, похибка достовірності прогнозованих даних при розрахунку моделі склала 5%.

У той же час, розвиток туризму в найближчі два роки буде залежати більше від факторів зовнішнього середовища, яке хоча й впливає опосередковано, однак його вплив є надзвичайно великим. Яким сценарієм буде розвиватися ринок туристичних послуг залежатиме і від того, наскільки ефективно кожен суб'єкт буде здійснювати свою діяльність.

Висновки. Проаналізувавши динаміку розвитку ринку туристичних послуг України протягом 2011-2017 років, можна зробити висновок, що туризм – сфера, яка приносить не лише доходи, але й має великий потенціал для розвитку. Володіючи значними природними ресурсами, вдалим географічним розташуванням країни, великою кількістю туристичних атракцій, маючи висококваліфікований персонал, долаючи інфраструктурні та інвестиційні проблеми, туризм може розвиватися за оптимістичним сценарієм розвитку, тим самим покращуючи не лише свою ефективність, але й результативність суміжних з ним сфер. Однак занедбаність об'єктів туристичної спадщини, нерациональність у використанні наявних природних ресурсів, відсутність інвестицій у розвиток не лише інфраструктури, але й туризму в цілому, відтік персоналу за кордон можуть стати ключовими факторами вибору песимістичного шляху розвитку. Тому оцінюючи реальну ситуацію на ринку туристичних послуг України слід відмітити, що туризм тільки почав відновлюватися за економічними показниками, а головне - зростає довіра не лише іноземних туристів, але в першу чергу, українських громадян, що свідчить про позитивні зрушення, однак без державної підтримки даної сфери економіки туризм не зможе розвиватися за оптимістичним сценарієм, що і стане предметом подальших досліджень.

Література.

1. Любіцева О.О. Ринок туристичних послуг (геопросторові аспекти) / О.О. Любіцева. - К.: Альтерпрес, 2002. - 436 с.
2. Кифяк В.Ф. Організація туристичної діяльності в Україні / В.Ф. Кифяк. - Чернівці: Книги-XXI, 2003. - 300 с.
3. Сокол Т.Г. Основи туризмознавства : навчальний посібник / Т.Г. Сокол. - К.: ЗАТ "Слов'янський дім", 2006. - 76 с.
4. Мальська М.П. Основи туристичного бізнесу: навчальний посібник / М.П. Мальська, В.В. Худо, В.І. Цибух. - Київ: Центр навчальної літератури, 2004. - 272 с.
5. Дядечко Л.П. Економіка туристичного бізнесу / Л.П. Дядечко // К.: Центр учбової літератури, 2007. - 224 с.
6. Ковальчук С.В. Поняття туристичного ринку та особливості його функціонування / С.В. Ковальчук, В.В. Миколишина // Вісник Хмельницького національного університету. – Серія: Економічні науки.– 2011.– №6, Т. 4. – С. 60–65.
7. Косар Н. Дослідження розвитку туризму в умовах кризи / Н. Косар, Н. Кузьо // Актуальні проблеми економіки. – 2016. - №2 (176), С. 115-125
8. Фролова Г.І. Організаційні засади маркетингових досліджень у сфері туризму / Г.І. Фролова, В.Ю. Фролова // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2014.– №3. – С. 52–56.
9. Пестушко В. М. Український туризм у контексті глобалізації: сучасний стан і перспективи / В.М. Пестушко // Географія та основи економіки. – 2015. - № 7. – С. 257 -265.
10. UNWTO World Tourism Barometr [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mkt.unwto.org/barometer>
11. UNWTO [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www2.unwto.org/>
12. Eurostat [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ec.europa.eu/eurostat>
13. Entrepreneurship [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.usnews.com/news/best-countries/entrepreneurship-rankings>
14. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
15. Адміністрація Державної прикордонної служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://dpsu.gov.ua/>
16. Головне управління статистики у м. Києві [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kiev.ukrstat.gov.ua/>

17. Рейтинг туроператорів України у 2016 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://joinuplviv.com/reitynh-turoperatoriv-ukrainy-2016/>
18. Українська маркетингова група [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.umg.ua/>
19. Рейтинг туроператорів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.turprofi.com.ua/rejtingi/2046-letnie-rejtingi-turoperatorov-po-turtsii-2017>
20. Київська міська державна Адміністрація [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://kyivcity.gov.ua/>
21. Ляшкевич П. Туризм в Україні: Сучасний стан та пріоритети розвитку / П. Ляшкевич // Освіта України. – 2014. – №85. – С. 178.
22. Міністерство фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://minfin.gov.ua/>

References.

1. Liubitseva, O.O. (2002), *Rynok turystychnykh posluh (heoprostorovi aspekty)* [Market of tourist services (geospatial aspects)], Alterpres, Kyiv, Ukraine.
2. Kifyak, V.F. (2003), *Orhanizatsiia turystychnoi diial'nosti v Ukraini* [Organization of tourism activity in Ukraine], Books XXI, Chernivtsi, Ukraine.
3. Sokol, T.G. (2006), *Osnovy turyzmoznavstva : navchal'nyj posibnyk* [Fundamentals of Tourism Studies: textbook], Slavic House, Kyiv, Ukraine.
4. Malskaya, M.P., Khudo, V.V. and Cibuh, V.I. (2004), *Osnovy turystychnoho biznesu: navchal'nyj posibnyk* [Fundamentals of Tourism Business: textbook], Center for Educational Literature, Kyiv, Ukraine.
5. Diadechko, L.P. (2007), *Ekonomika turystychnoho biznesu* [Economy of tourism business], Center for Educational Literature, Kyiv, Ukraine.
6. Kovalchuk, S.V. and Mykolyshina, V.V. (2011), “The concept of the tourist market and the peculiarities of its functioning”, *Bulletin of the Khmelnitsky National University, Series: Economics*, vol. 6, pp.60-65.
7. Kosar, N. and Kuzio, N. (2016), “Research on the development of tourism in a crisis”, *Actual problems of the economy*, vol. 2 (176), pp. 115-125.
8. Frolova, G.I. and Frolova, V.Yu. (2014), “Organizational fundamentals of marketing research in the field of tourism”, *Bulletin of the Berdyansk University of Management and Business*, vol. 3, pp. 52-56.
9. Pestushko, V. M. (2015), “Ukrainian tourism in the context of globalization: current state and prospects”, *Geography and basics of economics*, vol. 7, pp. 257-265.
10. The official site of United Nations_World Tourism Organization Barometr (2018), “World Tourism Organization Barometr”, available at: <http://mkt.unwto.org/barometer> (Accessed 3 October 2018).
11. The official site of <http://mkt.unwto.org/barometer> United Nations World Tourism Organization (2018), “Statistics”, available at: <http://www2.unwto.org/> (Accessed 3 October 2018).
12. The official site of <http://mkt.unwto.org/barometer> Eurostat (2018), “Dynamics of tourist flows”, available at: <http://ec.europa.eu/eurostat> (Accessed 7 October 2018).
13. The official site of <http://mkt.unwto.org/barometer> Entrepreneurship (2018), available at: <https://www.usnews.com/news/best-countries/entrepreneurship-rankings> (Accessed 7 October 2018).
14. The official site of <http://mkt.unwto.org/barometer> State Statistics Service of Ukraine (2018), available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (Accessed 5 October 2018).
15. The official site of <http://mkt.unwto.org/barometer> State Border Guard Service of Ukraine (2018), available at: <https://dpsu.gov.ua/> (Accessed 7 October 2018).
16. The official site of <http://mkt.unwto.org/barometer> the Main Department of Statistics in Kyiv (2018), available at: <http://www.kiev.ukrstat.gov.ua/> (Accessed 5 October 2018).
17. Rating of Ukrainian tour operators (2016), available at: <http://joinuplviv.com/reitynh-turoperatoriv-ukrainy-2016/> (Accessed 14 October 2018).
18. The official site of <http://mkt.unwto.org/barometer> Ukrainian marketing group. Available at: <http://www.umg.ua/> (Accessed 5 October 2018).
19. Rating of Ukrainian tour operators (2017), available at: <http://www.turprofi.com.ua/rejtingi/2046-letnie-rejtingi-turoperatorov-po-turtsii-2017> (Accessed 7 October 2018).
20. The official site of <http://mkt.unwto.org/barometer> State Administration of Kyiv (2018), available at: <https://kyivcity.gov.ua/> (Accessed 7 October 2018).
21. Lyashkevich, P. (2014), *Turyzm v Ukraini: Suchasnyj stan ta priorytety rozvytku* [Tourism in Ukraine. Current situation and development priorities], Kyiv, Ukraine.
22. The official site of <http://mkt.unwto.org/barometer> Ministry of Finance of Ukraine (2018), available at: <https://minfin.gov.ua/> (Accessed 5 October 2018).

Стаття надійшла до редакції 20.10.2018 р.